

Datum: 2024-06-05

D.nr: 013-24

Kopia
li.fjr@regeringskansliet.se

Till
li.remissvar@regeringskansliet.se

Jägarnas Riksförbund (JRF) har beretts möjlighet att inkomma med synpunkter på Renmarksutredningens delbetänkande, Jakt och fiske i renbetesland, SOU 2023:46.

Sammanfattning

Sammanfattningsvis avvisar JRF utredningens samtliga slutsatser i delbetänkandet. JRF avstyrker att tillfällig lagstiftning införs och finner att utredningens fortsatta arbete behöver utgå från bredare rättslig grund än det direktiven nu leder till i bilaga 3. Utredningen har ökat konflikterna avsevärt i området och JRF finner att nuvarande direktiv måste ändras för att uppnå en förändring till det bättre.

Utredningen finner att renskötselrätten kan exproprieras men finner det dyrt och tveksamt ur folkrättslig synpunkt. I jämförelsen med renskötselrätt i Norge och Finland konstaterar utredningen att i Norge ingår enbart småviltsjakt samt att i Finland ingår inte jakträtt i renskötselrätten. Sverige och Finland har lång gemensam rättstradition.

JRF anser att staten bör exproprieras samebyarnas jakt och fiskerätt och att personer med stark anknytning (till exempel fast boende och renskötselutövare) erhåller likvärdig möjlighet till jakt och fiske på statens mark på område där renskötsel bedrivs året-runt och att svenskar i övrigt även fortsättningsvis har möjlighet att jaga och fiska i området.

Ytterligare om JRF:s uppfattning

Renskötsel, jord- och skogsbruk, med jakt och fiske som viktiga delar, är alla centrala näringar i det område som utredningen omfattar och lagstiftningen behöver tillgodose att de kan utvecklas tillsammans mot en hållbar framtid. JRF finner att detta blir särskilt tydligt när renskötsel bedrivs på av annan ägd mark med mycket olika nyttjande både avseende plats och årstid och i vissa fall nyttjas marken kanske enbart 3 gånger på 90 år. Renskötselrätten innehåller få ansvarsbestämmelser medan markägaren har ansvar som ägare av fastigheten.

JRF finner att markägare och renskötare har, trots föråldrad lagstiftning och stor samhällsomvandling på alla plan, i de flesta fall klarat att hitta lösningar och hantera relationerna. Renmarksutredningens arbete (utifrån direktivet) orsakar nu uppblående konflikter som riskerar att långsiktigt förstöra utvecklingen och särskilt drabba rennäringens utövande. Denna allvarliga utveckling behöver omgående hanteras och i det fortsatta utredandet behöver rennäringens rättigheter noga avvägas mot övriga intressen i varje slutsats.

Direktiverna anger att utredningen ska bedöma förhållandet på statligt ägd mark inom åretrunt-markerna samt ovan lappmarksgränsen när renskötsel är tillåten där. Utredningens förslag ska vidare vara förenliga med Högsta domstolens slutsatser i Girjasdomen. Denna avgränsning i direktivet leder till att när staten valde att inte pröva förbud mot att upplåta jakt och fiske som finns i rennäringslagen missas en central fråga för utredningen som inte hanteras i domen (och därmed inte i delbetänkandet).

Högsta domstolen anger även att Girjasdomen underbyggs i delar på antagande och bedömning då solid bevisning saknas, vilket gör att även utredningens förslag bygger på antaganden. Nu har en rättegång till startat och därutöver har 4 samebyar stämt staten avseende jakt och fiskerätt och andra bedömningar i rättsliga frågeställningar lyfts nu av statens jurister. JRF anser att en bredare rättslig bedömning behöver ingå i utredningen som kommer att påverka betydligt fler än staten som markägare. Därtill har 3 politiska partier reserverat sig mot delbetänkandet och flera andra partier lämnat kritiska särskilda yttranden.

JRF finner att utredningen har kommit fram till att alla samebyar i förhållande till staten, ska erkännas "Girjasrätt" genom urminneshävd och att renskötselrätten genom särskilt rättsinstitut är att jämföra med äganderätt. Utredningen anser vidare att samebyarnas jakträtt omfattar all jakt.

Urminneshävd saknar koppling till markägare och hävd kopplat till renskötsel bedöms upprätthållas om den nyttjas i ett område 3 gånger på 90 år. Utredningen anger ingenstans om slutsatserna enbart gäller på statens mark. I första hand leder utredningens slutsatser till att bestämmanderätten över jakt och fiske på statlig mark överförs till 43 fjäll- och skogssamebyar (samt 8 koncessionssamebyar) som verkar på närmare halva Sveriges yta. I äganderätt ingår ansvar att förvalta det som ägs, och staten har fortsatt ansvar, trots att bestämmanderätten över jakt och fiske överförs till 43+8 samebyar som bedriver varierande brukande av området mellan år och årstider.

I nästa led kommer andra markägare att påverkas då staten medverkar i betydande markinlösen och med markbyten som innebär att, om utredningens slutsatser verkställs, mark utan bestämmande över jakt och fiske kommer att övergå till privata markägare. Detta är en reell försvagning av äganderätt och fastighetsrätt och leder till ökade konflikter och försvårad markanvändning för alla inblandade. Jakten och jägarkåren kommer att ställas inför stora utmaningar när bestämmandet finns hos sameby, som har begränsade möjligheter till dialog, finns på distans och fullt upp med renskötsel, medan det ideella engagemanget i viltvård och jaktutövande har behov av avstämning utifrån sina förutsättningar.

I förlängningen ser JRF att rättsinstitutet urminneshävd kan komma att användas för bestämmanderätt för jakt och annan nyttjanderätt i renskötselrätten på all mark där renskötsel kan bedrivas, då utredningen inte anger avgränsning av urminneshävd. En hävd som upprätthålls om den nyttjas ett fåtal gånger under 100 år. En sådan utveckling skulle innebära mycket stor samhällspåverkan med enorma kostnader och konflikter.

JÄGARNAS RIKSFÖRBUND

Renskötseln, precis som andra areella näringar, har kraftigt förändrats och utredningen behöver analysera och beakta rennäringens påverkan på andra som berörs, där jägarna är en central grupp. Girjasdomen går därtill inte att nyttja som utgångspunkt, då den enbart gäller mellan staten och de specifika förhållandena i Girjas samebys område.

Markägaren ansvarar för förvaltning av viltet enligt jaktlagen och i viltvården ingår att genom särskilda åtgärder sörja för att viltet får skydd och stöd och att anpassa jakten efter tillgången på vilt. För att åtgärderna utförs och anpassningen sker svarar markägaren och jakträttshavaren. JRF finner att ren som finns i landskapet påverkar vilt och viltvård genom sin närvaro, till exempel nyttjar ren saltsten som sätts ut för klövvilt. Kvarlämnade renar, så kallade "strövrener" vistas ofta i grupper utanför åretrunt-området och orsakar olägenheter. Älgjakt försvåras och omöjliggörs i vissa områden när ren anländer i oktober och löshunds jakt efter älg kan inte genomföras. Denna påverkan behöver utredningen beakta.

Älgjakten är den centrala jakten för merparten av jägarna i dessa områden och ett viktigt redskap för att minska skador på tallungskog. Om 43 samebyar i förlängningen av delbetänkandets slutsatser får bestämmanderätt över jakten i hela Lappland och åretruntmarker i Jämtland/Härjedalen, samtidigt som markägarna har ansvar för viltvård och skogsskötsel uppstår oöverblickbara komplicerade förhållanden och nya administrativa bördor mellan enskilda markägare, jakträttshavare och samebyar. En redan idag komplicerad relation försvåras avsevärt.

Antalet jägare som årligen jagar småvilt ovan odlingsgränsen och på renbetesfjällen är mycket större än antalet medlemmar i samebyarna. Jakt och fiske är ett stort fritidsintresse och en kulturyttring för många och utredningens slutsatser skapar stor oro, som förstärks när Girjas sameby beslutar om inskränkningar.

Utredningen konstaterar att jakt- och fiskerätten kan exproprieras, men finner att det kan bli dyrt och komplicerat samt att folkrätten behöver beaktas och därför ska alternativet inte övervägas. JRF anser att det finns klara skäl för att anse expropriering vara den väg som behöver väljas i detta fall. Staten hanterar frekvent expropriering av jakt och fiskerätt när mark tas i anspråk för reservat. De ökade konflikterna genom Renmarksutredningen i området samt att utredningen inte har avgränsat slutsatserna till enbart statens markinnehav innebär på sikt mycket betydande samhälls- och individkostnader.

Renskötselrätten i Norge omfattar enbart småvilt och i Finland ingår inte jakt i renskötselrätten. Sverige och Finland har långvarig likartad rättstradition och en ökad likvärdighet mellan renskötsel i Sverige och Finland uppnås om även svensk renskötselutövande inte omfattar jakt. För JRF är det grundläggande att samebyarna kompenseras ekonomiskt fullt ut och därmed kan samefondens finansiering tryggas. JRF finner att inlösen av småviltsjakt för 43 fjäll- och skogssamebyar är realistisk och utredningen redovisar betydande del av ekonomiska förhållanden för småviltsjakten. Älgjaktens intäkter och kostnader (till exempel helikopterlyft av älgkroppar) bör finnas i samebyarnas ekonomiska redovisningar samt i Länsstyrelsens administration av älgjakt.

JÄGARNAS RIKSFÖRBUND

JRF finner det naturligt att Länsstyrelserna fortsätter att avväga utövande av jakt och fiske, både för att bevara den unika miljön samt för renkötselns utövande.

JRF:s uppfattning är avstyrkande av samtliga slutsatser i delbetänkandet samt avstyrkande av tillfällig lagstiftning. JRF begär att utvecklade direktiv skapas med bredare rättsgrund där analys sker när andra blir berörda av utredningens slutsatser och förslag. Slutligen anser JRF att jakt- och fiskerätten i renkötselrätten bör lösas in och full ersättning erläggas som finansierar samefonden långsiktigt.

Jägarnas Riksförbund

Jägarnas Riksförbund

Jens Gustafsson
Riksviltvårdskonsulent

Solveig Larsson
Förbundsordförande